

ประสบการณ์การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สุภาวดี เจริญเศรษฐมภ์*

กำเนิดแนวคิด

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีมานานแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล เมื่อครั้งที่เจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าใหม่ๆ พระองค์ได้ทรงปรารภว่า หลักรรรมที่ทรงค้นพบนั้นมีความลึกซึ้งและยากที่ผู้คนจะเข้าใจได้ แต่เมื่อพระองค์ได้ทรงใช้วิธานญาณทบทวน จึงดำริว่าบรรดามนุษย์ในโลกนี้มีสติปัญญาแตกต่างกัน โดยแบ่งเป็น ๔ ระดับ ซึ่งทรงเปรียบเทียบกับบัว ๔ ประเภท ได้แก่

๑. บุคคลที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาก เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถรู้ และเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่พ้นน้ำ เมื่อต้องแสงอาทิตย์ก็เบ่งบานทันที

๒. บุคคลที่มีสติปัญญาปานกลาง เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติม จะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปริ่มน้ำซึ่งจะบานในวันถัดไป

๓. ที่มีสติปัญญาน้อย เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ มีสติมั่นประกอยด้วยศรัทธา ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ซึ่งจะค่อยๆ โผล่ขึ้นเบ่งบานได้ในวันหนึ่ง

๔. พวกที่ไร้สติปัญญา และยังเป็นมิชฌาทิฎฐิ แม้เมื่อได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้ ทั้งยังขาดศรัทธา และไร้ความเพียร เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม ยิ่งแต่จะตกเป็นอาหารของเต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อเบ่งบาน

ซึ่งจากพุทธดำริดังกล่าว แสดงว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจำแนกประเภทของผู้เรียนตามระดับสติปัญญา ดังปรากฏว่า ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงสั่งสอนผู้ใด พระองค์จะใช้พระญาณตรวจสอบระดับสติปัญญาของผู้เรียนอย่างถ่องแท้ก่อนเสมอ โดยพระองค์จะยอมให้มีการซักถามปัญหาที่สงสัยได้ทุกปัญหา

---

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์

ในโลกตะวันตก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือ student-centered learning เท่าที่ปรากฏหลักฐาน พบว่า มีมาในราวต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ (ราว ค.ศ. ๑๙๐๕) ต่อมาแนวคิดนี้ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญได้แก่ Dewey (๑๙๕๖) Rogers (๑๙๘๓) Burnard (๑๙๙๙) Edwards (๒๐๐๑) และ O'Sullivan (๒๐๐๓). (จาก http://www.aishe.org/readings/๒๐๐๕-๑/oneill-mcmahon-Tues_๑๕th_Oct_SCL.html) แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่ให้บทบาทครูเป็นผู้ควบคุมการสอนในชั้นเรียนอย่างเต็มรูปแบบ โดยมีการใช้แผนการสอนเป็นแนวทางหลัก ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยครูเป็นศูนย์กลางหลายกรณีมักก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายแก่ผู้เรียน ดังเช่นที่ Simon (๑๙๙๙) เห็นว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ต่อเมื่อมีความพร้อมเท่านั้น จึงจะเกิดกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้กับผู้เรียนได้

การนำมาใช้ในระบบการศึกษาไทย

ในประเทศไทย ได้มีการบรรจุแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ในสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (๒๕๔๐-๒๕๔๔) ซึ่งต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งมาตราที่บ่งชี้ถึงการส่งเสริมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนอย่างเด่นชัด ได้แก่ มาตรา ๒๒ ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” และมาตรา ๒๔ (๑) “การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล”

ในระยะแรก แนวคิดนี้ได้มีการตื่นตัวและนำมาใช้ในโรงเรียนทั่วไป ต่อมา ได้มีการนำมาปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งผลสัมฤทธิ์ที่ปรากฏออกมา ก็มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งก็เป็นไปตามเงื่อนไขแวดล้อมต่างๆ มากมาย เช่น ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชา ความสามารถของผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียน และสภาพพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

ประสบการณ์การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เดิมทีเดียวในฐานะที่เป็นผู้สอนระดับมหาวิทยาลัย ดิฉันไม่ค่อยจะเห็นด้วยกับแนวคิดนี้มากนัก เพราะเคยเห็นครูในโรงเรียนบางแห่ง ได้ใช้วิธีการนี้ แต่ไม่ประสบผลสัมฤทธิ์ที่ดี อีกทั้งยังรู้สึกว่าการศึกษาไทยผู้ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ ไม่ได้คำนึงถึงสภาพ

พื้นฐานของจารีตของการสอนแบบไทย ที่มักจะกำหนดให้ผู้เรียนต้องศรัทธาและยอมรับฟังผู้สอน โดยไม่มีข้อโต้แย้ง เช่น มีความเชื่อว่า เยาวชนที่มีนิสัยอ่านสอนง่ายเป็นเยาวชนที่ดี น่ารักน่าเอ็นดู ดังนั้น พ่อแม่จึงมักจะปลุกฝังลูกให้เป็นคนอ่านสอนง่ายกับผู้ใหญ่ และไม่ให้ได้เถียง โดยเฉพาะกับครู ซึ่งเมื่อปลุกฝังเช่นนี้ การที่ครูจะนำวิธีการสอนโดยเน้นผู้เรียนมาใช้ เด็กนักเรียนจะมีอาการเกร็ง และไม่ค่อยสนองตอบ ครูจึงไม่อาจดำเนินการต่อไปได้ เพราะเด็กจะไม่ค่อยกล้าแสดงออก ลักษณะเช่นนี้จะสืบต่อมาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย เพราะเด็กนั้นก็มักจะพบนักศึกษาที่ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น และไม่ยอมมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเท่าที่ควร

ดิฉันเคยถามนักศึกษาว่า ต้องการที่จะให้อาจารย์สอนแบบใด มีกิจกรรมประกอบการเรียนอะไรบ้าง สนใจที่จะเรียนรู้ในเรื่องใด นักศึกษาส่วนมากจะไม่สามารถแสดงออกหรือเปิดเผยเจตนาของตนเองได้ สิ่งปรากฏชัดคือ นักศึกษาส่วนมากมักต้องการนั่งตอนหลังของห้อง แม้ว่าดิฉันจะไม่เคยบ่น ว่า ตำหนิ ตีติง หรือใช้อารมณ์ก็ตาม อาจเป็นไปได้ว่า นักศึกษาไม่สามารถมองเห็นตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ว่าต้องการกิจกรรมการเรียนอะไร แบบไหนบ้าง มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนและการทำความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนอะไรบ้าง

ด้วยเหตุนี้ ดิฉันจึงออกแบบการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นใช้เฉพาะของดิฉันเอง ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่นักศึกษาประมาณ ๒๐-๒๕ คน โดยเริ่มต้นจาก

๑. สำรวจข้อมูลประวัตินักศึกษา โดยการพูดคุยซักถามข้อมูลส่วนบุคคลเป็นรายบุคคล โดยเลือกเฉพาะข้อมูลที่เปิดเผยในชั้นเรียนได้ ให้นักศึกษาทุกคนได้เปิดเผย เช่น ถามเกี่ยวกับ ภูมิลำเนาเดิม ครอบครัว พี่น้อง เพื่อน โรงเรียนเดิม การทำงาน กิจกรรมหรือสิ่งที่สนใจ ความคาดหวังในอนาคต และประสบการณ์ชีวิตด้านต่างๆ

๒. เมื่อถามนักศึกษาครบทุกคนแล้ว ก็นำข้อมูลของทุกคนมาบูรณาการเป็นข้อมูลกลางในการกำหนดแนวทางการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๓. กำหนดกติกาของการเรียนการสอนในชั้นเรียนขึ้นมา แล้วให้ทุกคนออกความเห็น แก้ไขปรับเปลี่ยน จนได้ข้อสรุปเป็นที่พอใจของผู้เรียนส่วนใหญ่แล้ว จึงให้ลงมติ เติมนไขผลสรุปออกมา จากนั้นจึงนำไปใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามที่คนส่วนใหญ่เห็นพ้อง เพื่อกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการค้นคว้า การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษา การทบทวน และการพัฒนาองค์ความรู้

ดิฉันโชคดีที่ได้มีโอกาสเรียนระดับดุษฎีบัณฑิตในสาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีเนื้อหาบางวิชาที่เกี่ยวกับการสร้างความรู้ (knowledge management) ดิฉันจึงนำความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการสร้างความรู้ดังกล่าวมาปรับใช้ในการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนได้ โดยเฉพาะหลักการ
การสร้างความรู้ ที่เรียกว่า SECI ของ Nonaka and Takeuchi ซึ่ง มีกระบวนการ ๔ ลักษณะ ได้แก่

- ๑) การสร้างความรู้โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล
(socialization)
- ๒) การสร้างความรู้โดยการถ่ายโอนความรู้จากตัวบุคคลไปสู่ความรู้ชัดแจ้ง(externalization)
- ๓) การสร้างความรู้โดยการรวบรวมความรู้ที่ชัดแจ้งมาต่อยอดความรู้เดิม (combination)
- ๔) การสร้างความรู้โดยการนำความรู้จากการปฏิบัติมาสร้างเป็นความรู้ในตัวผู้ปฏิบัติ
(internalization)

ผลสัมฤทธิ์และข้อจำกัดของการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดิฉันพบว่ามีทั้งส่วนที่เป็น
ผลสัมฤทธิ์และ ข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอน โดยวิธีนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลสัมฤทธิ์ของการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดิฉันพบว่ามีผลสัมฤทธิ์
หลายประการ ดังนี้คือ

๑. นักศึกษามีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับกลุ่มได้ดีขึ้น และมีความรับผิดชอบในการทำงานเป็นกลุ่ม
๒. นักศึกษาส่วนใหญ่กล้าแสดงออกมากขึ้น โดยดูจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การซักถาม และการอภิปรายในชั้นเรียน ทำให้ประเด็นเนื้อหาวิชาที่เรียนได้รับการขยายความ และวิเคราะห์อย่างกว้างขวาง เช่น ประเด็นที่ว่า “ ปัญหาในสังคมไทยที่มาจากความบกพร่องด้านศีลธรรม สามารถนำเอาหลักคิดจากวรรณกรรมที่ท่านได้เรียนไปบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหาได้อย่างไร” นักศึกษาบางคนเสนอว่า ควรให้มีการรื้อฟื้นการเรียนการสอนที่ให้ท่องบทอาขยาน บางคนก็เสนอว่า ควรมีการแก้ปัญหาโดยเริ่มจากระบบครอบครัวเป็นพื้นฐาน เป็นต้น

๓. นักศึกษามีความสามารถในการสืบค้นข้อมูลความรู้มากขึ้น ทั้งโดยการสืบค้นจากห้องสมุด และอินเทอร์เน็ต

๔. นักศึกษามีความมั่นใจในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น แทนที่จะต้องนำปัญหามาซักถามอาจารย์ และยังมีการนำข้อมูลความรู้มาสนทนาแลกเปลี่ยนกันในชั้นเรียน จนทำให้เกิดประเด็นอภิปรายในชั้นเรียน ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดการสร้างข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่

ข้อจำกัดในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จาก ประสบการณ์การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เคยใช้ ดิฉันพบว่า นักศึกษาของดิฉันมีข้อจำกัดต่อวิธีการเรียนวิธีนี้หลายประการ ได้แก่

๑. ความรู้พื้นฐานดั้งเดิมที่แตกต่างกัน ซึ่งดิฉันพบว่า นักศึกษามาจากโรงเรียนต่างๆ กัน และมีพื้นความรู้เดิม ไม่เท่ากัน จึงทำให้การสร้างแบบเรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำได้ค่อนข้างยากกว่าจะบูรณาการเนื้อหาให้เหมาะสมกับนักศึกษาส่วนใหญ่ได้ บางครั้งก็ใช้เวลาหลายสัปดาห์

๒. นักศึกษาที่อยู่ในวัยสูงอายุ และเว้นช่วงการเรียนไปนาน ซึ่งในวัยเด็กไม่เคยผ่านการเรียนโดยใช้วิธีการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมาก่อน ทำให้ปรับตัวเข้ากับวิธีการเรียนการสอนแบบนี้ได้

๓. นักศึกษาที่มาจากต่างจังหวัดที่อยู่คนละภูมิภาค เช่น เชียงราย สงขลา อุบลราชธานี ระยอง ราชบุรี ซึ่งมีวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน มักจะเกิดปัญหาในการปรับตัวให้กลมกลืนกันกว่าจะปรับเข้ากันได้ก็ต้องใช้เวลานาน ทำให้การดำเนินการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นไปอย่างไม่ค่อยราบรื่นนัก

๔. มีนักศึกษาจำนวนหนึ่งไม่ชอบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นนักศึกษาที่ไม่มีความกระตือรือร้นในการเรียนมากนัก จึงมักปฏิเสธ และไม่ยอมเข้าเรียนอีกเลยจนถึงชั่วโมงสุดท้าย หรือเข้าชั้นเรียนไม่สม่ำเสมอ ทำให้นักศึกษาเหล่านั้นไม่สามารถติดตามเนื้อหาได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๕. นักศึกษามักจะไม่ค่อยเคารพกติกา โดยเฉพาะกำหนดการส่งงาน การนำเสนอผลการศึกษา ดังปรากฏว่า นักศึกษาจะขอเลื่อนเวลาอยู่บ่อยครั้ง อันแสดงถึงความไม่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่าที่ควร

จุดอ่อนของผู้สอนที่ควรระวัง

การจัดการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ดิฉันเห็นว่ามีข้อควรระวังดังนี้

๑. ผู้สอนต้องแสวงหาความรู้ตลอดเวลา เพื่อจะได้มีองค์ความรู้ไปแนะแนวทางการศึกษาเบื้องต้นให้แก่นักศึกษาได้อย่างครบถ้วน มิฉะนั้น นักศึกษาหรือผู้เรียนอาจจะพัฒนาค้นคว้าข้อมูลความรู้ได้ไม่ตรงกับขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด บางครั้งอาจทำให้นักศึกษาไม่เชื่อถือในภูมิความรู้ของผู้สอนก็เป็นได้ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องมีความตื่นตัวในการขวนขวายและค้นคว้าข้อมูลความรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อรักษาความน่าเชื่อถือทางวิชาการไว้ อย่างไรก็ดี ดิฉันมักจะใช้ตัวขอบเขตเนื้อหาโดยสังเขป(ไม่ตายตัว) เป็นแผนที่นำทางการแสวงหาความรู้ของนักศึกษาและผู้สอน เพื่อมิให้ออกนอกกรอบมากเกินไป แต่กรอบที่เสนอก็ต้องระวังไม่ให้คับแคบจนกลายเป็นความรู้แบบ “กบในกะลา”

๒. ผู้สอนปล่อยปละละเลยในเรื่องกฎเกณฑ์และกติกาของชั้นเรียน

สิ่งสำคัญที่สุดของการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับมหาวิทยาลัยนั้น ดิฉันเห็นว่า ข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน คือกฎเกณฑ์และกติกาของชั้นเรียน ซึ่งดิฉันใช้วิธีการเน้นให้นักศึกษามีระเบียบวินัย ไม่ยอมให้นักศึกษาใช้วิธีการต่อรองในสิ่งทีนอกเหนือกฎเกณฑ์และกติกาที่ได้ตกลงกันไว้

ประสบการณ์การแก้ไขข้อจำกัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๑. ข้อจำกัดเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานดั้งเดิมที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ในการแก้ไขของดิฉันคือ การแนะนำให้นักศึกษาอ่านหนังสือประกอบเพิ่มเติม และแนะนำให้นักศึกษารู้อักสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

๒. ข้อจำกัดเกี่ยวกับนักศึกษาที่อยู่ในวัยสูงอายุ และเว้นช่วงการเรียนไปนานซึ่งในวัยเด็กไม่เคยผ่านการเรียน โดยใช้วิธีการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมาก่อน ประสบการณ์ในการแก้ไขของดิฉันคือ พยายามสร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างนักศึกษาต่างวัย เช่น ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มอายุได้มีการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้แก่กันและกัน เป็นต้น

๓. ข้อจำกัดเกี่ยวกับนักศึกษาที่มาจากต่างจังหวัดที่อยู่คนละภูมิภาค ซึ่งมีวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน มักจะเกิดปัญหาในการปรับตัวให้กลมกลืนกัน ประสบการณ์ในการแก้ไข ของดิฉันคือ

จัดให้มีการเสวนาแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านวัฒนธรรมทั้งส่วนที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกันเพื่อนำเอา ส่วนที่คล้ายคลึงกันมาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความกลมกลืนด้านวัฒนธรรมของผู้เรียน ซึ่ง จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอน โดยวิธีนี้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดี

๔. ข้อจำกัดเกี่ยวกับมีนักศึกษาจำนวนหนึ่งไม่ชอบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นนักศึกษาที่ไม่มีความกระตือรือร้นในการเรียนมากนัก ประสบการณ์ในการแก้ไข ของ ดิฉันคือ กำหนดรายละเอียดเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียนกลุ่มนี้ เพื่อกระตุ้น ให้เกิดแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้มากยิ่งขึ้น

๕. ข้อจำกัดเกี่ยวกับนักศึกษามักจะไม่ค่อยเคารพกติกา โดยเฉพาะกำหนดการส่งงาน การ นำเสนอผลการศึกษา พยายามปลุกฝังแนะนำให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของการเป็นผู้เคารพ กติกาของกลุ่ม โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับและผลเสียที่ไม่เคารพกติกา เช่น ในกรณีที่ นักศึกษาได้รับมอบหมายให้ทำงานกลุ่ม และมีนักศึกษบางคนที่ขาดความรับผิดชอบ ทำให้สมาชิก ในกลุ่มได้รับผลกระทบไปด้วย

บรรณานุกรม

สุภาวดี เจริญเศรษฐมท.(๒๕๕๑).การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรอาชีพท้องถิ่น

คุษฎีบัณฑิตศึกษาศาสตร์คุษฎีบัณฑิต สาขา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การ เรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความหมายอย่างไรสำหรับครูและนักเรียน

จาก: <http://sclthailand.org/Th/2011/08/student-centered-learning-what-does-it-mean-for-students-and-lecturers/> ค้นเมื่อ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

การสอนแบบให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง(Student Centered Learning) จาก:

<http://www.thaigoodview.com/node/98146> ค้นเมื่อ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

Student-centered learning from : http://en.wikipedia.org/wiki/Student-centred_learning Retrieved on ๓๐

May ๒๐๑๒

Student-centered teaching and learning. from

:<http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Student-Centered.html> Retrieved on ๓๐

May ๒๐๑๒